

กลวิธีการเขียนบทละครเพลงสุนทรภรณ์ จากประวัติชีวิตครูเอื้อ สุนทรสนาน^๑

Submitted date: 21 Febury 2021

Revised date: 2 March 2021

Accepted date: 27 March 2021

สาวิตา ดิถียนต์^๒

บทคัดย่อ

วงดนตรีสุนทรภรณ์ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นวงดนตรีแบบบิกแบนด์ของเอกชนที่ก่อตั้งและดำเนินงานต่อเนื่องยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์วงดนตรีไทย เพลงสุนทรภรณ์ที่มีมากกว่า ๒,๐๐๐ เพลงมีเนื้อหาคอบคลุมเรื่องราวหลากหลายด้านและสะท้อนสภาพสังคมในหลายยุคสมัย เอกลักษณะที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของเพลงสุนทรภรณ์คือบทเพลงมีลักษณะเป็นวรรณกรรม กล่าวคือเนื้อเพลงมีลักษณะของการบอกเล่าเรื่องราว นอกจากนี้บทเพลงสุนทรภรณ์หลายเพลงถูกแต่งมาจากเรื่องราวในชีวิตของครูเอื้อ สุนทรสนาน ผู้ก่อตั้งและหัวหน้าวงดนตรีสุนทรภรณ์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมองว่าหากนำประวัติชีวิตของครูเอื้อ และประวัติวงดนตรีสุนทรภรณ์มาพัฒนาเป็นโครงเรื่องบทละครเพลง จะสามารถได้บทละครเพลงที่มีความเป็นไทย เน้นความหมายของเพลงสุนทรภรณ์ ถือเป็น การสืบสานบทเพลงสุนทรภรณ์ที่เป็นสมบัติของชาติ และยังเป็น การเชิดชูเกียรติครูเอื้อ สุนทรสนานผู้ซึ่งองค์กรยูเนสโกได้ยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกอีกด้วย

^๑ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการ “ศึกษากลวิธีการสร้างบทละครเพลงจากชีวประวัติผู้ประพันธ์ : กรณีศึกษาการเขียนบท “ละครเพลงสุนทรภรณ์” จากประวัติชีวิตครูเอื้อ สุนทรสนาน” งานวิจัยนี้อยู่ในชุดโครงการมนุษยศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

^๒ อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติของครูเอื้อ สุนทรสนาน และบทเพลงสุนทราภรณ์ เพื่อนำมาเขียนเป็นบทละครเพลงสุนทราภรณ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของเพลงและวงดนตรีสุนทราภรณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับครูเอื้อ สุนทรสนาน ประวัติวงดนตรีและบทเพลงสุนทราภรณ์ ตลอดจน การวิเคราะห์เอกลักษณ์ของวงดนตรีสุนทราภรณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนา บทละคร โดยผู้วิจัยได้พัฒนาบทละครโดยแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแก่นเรื่อง และประเด็นที่ต้องการนำเสนอ การวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร และการเลือกใช้เพลง

ผู้วิจัยสร้างบทละครเพลงสุนทราภรณ์จากประวัติชีวิตครูเอื้อ สุนทรสนาน โดยมีความยาวประมาณ ๒ ชั่วโมง ๓๐ นาที แบ่งเป็น ๒ องก์ ประกอบไปด้วย ๒๗ ฉาก และใช้เพลงสุนทราภรณ์ทั้งหมด ๔๒ เพลง บทละครเลือกใช้เพลง พระเจ้าทั้งห้า มาเป็นแกนหลักของเรื่อง และนำเรื่องชีวิตรักและการทำงานของครูเอื้อ สุนทรสนาน มาพัฒนาเป็นโครงเรื่องหลักในแต่ละองก์ การเลือกใช้เพลงนอกจากจะใช้เพลงที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวประวัติครูเอื้อโดยตรงแล้ว ยังคำนึงถึงเนื้อเพลงที่ถูกนำมาใช้แทน บทสนทนาในบทละคร ประเภทและจังหวะเพลงที่จะส่งผลถึงจังหวะการดำเนินเรื่อง เอกลักษณ์ของเพลง สุนทราภรณ์ถูกนำเสนอผ่านความหลากหลายของรูปแบบเพลง ภาพสังคมที่สะท้อนผ่านเพลงสุนทราภรณ์ในแต่ละยุค รวมถึงตัวละครที่เป็นครูเพลง และนักร้องของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่เป็นที่รู้จัก

คำสำคัญ: การเขียนบทละคร, บทละครเพลง, ละครเพลงไทย, สุนทราภรณ์, เพลง สุนทราภรณ์, ละครเพลงสุนทราภรณ์, ครูเอื้อ สุนทรสนาน

The Strategy of Creating the Suntaraporn Musical Play from Eua Sunthornsanan's Biographyⁿ

Sawita Diteeyont^a

Abstract

The Suntaraporn music band is a private Thai big band that was founded in 1939 and has become the longest continuously performing band in Thai music history. There have been more than 2,000 songs created by the band, with the contents of songs being various and reflective of Thai society during the time they were composed. One of the unique characteristics of Suntaraporn's songs is the literary nature of the lyrics that tell a story in a dramatic way. In addition, some songs were written based on the life of Eua Sunthornsanan, the founder and leader of the band. Thus, it is possible to develop the biography of Kru Eua and history of the Suntaraporn band as the plot for a musical play in order to present the value of Suntaraporn's music, as well as to honour Kru Eua Sunthornsanan who was granted the World Personalities award by UNESCO in 2010.

Therefore, this research aims to examine the biography of Kru Eua Sunthornsanan and analyze Suntaraporn's music in order to create a musical play that presents the unique characteristics of his songs and the band. The

ⁿ This article is part of the research report entitled "The Strategy of Creating Musical Plays from the Author's Biography: A Case Study of Playwriting on Eua Sunthornsanan's Life in the Suntaraporn Musical Play."

^a A lecturer at Dramatic Arts Department, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

study included research on Kru Eua's personal and career life, the history of the Suntaraporn band, interpretation of Suntaraporn's songs and an analysis of the band's identity. The script developing process was divided into four parts: establish the main message, develop the plot, create characters and select the songs list.

The play created based on Eua Sunthornsanan's life is approximately 2 hours and 30 minutes long, divided into two acts, consist of 27 scenes and 42 songs. The song titled *Pra Chao Tang Ha* was chosen as the core message of the play. The main plot was developed from a conflict in the love life and career path of Kru Eua Sunthornsanan. The songs that were based on Kru Eua's life were primary selected to be presented in the play, along with other songs that have lyrics that fit the situation and dialogue of the characters. The type and melody of songs was also considered that could affect the rhythm of the play. The unique characteristic of Suntaraporn's music is presented through the variety in styles of the songs, the reflection of Thai society in Suntaraporn's songs and the characters in the play inspired by the band's well-known musicians and singers.

Keyword: Playwriting, A Musical Play, Thai Musical Theatre, Suntaraporn, Suntaraporn Songs, Suntaraporn the Musical, Eua Sunthornsanan

๑. บทนำ

ในปัจจุบันที่ละครเพลงกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสังคมไทย ส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนบทขึ้นมาใหม่ โดยมีการแต่งเพลงในรูปแบบของมิวสิคัล (Musical) แบบตะวันตก แต่ที่จริงแล้วการเขียนละครเพลงสามารถทำได้ในอีกหนึ่งรูปแบบนั่นคือการนำเพลงที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ให้เข้ากับตัวบทละคร แต่การสร้างบทละครเพลงด้วยวิธีนี้ เพลงที่ถูกนำมาใช้ต้องเป็นเพลงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ซึ่งหากมองกลับมาที่เพลงไทยจะพบว่ามิเพลงของศิลปินไทยจำนวนมากที่เป็นที่รู้จัก และตัวเพลงสามารถนำมาปรับใช้ในการเขียนละครเพลงได้ หนึ่งในงานเพลงที่น่าสนใจเหล่านั้นได้แก่ งานเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ เพลงสุนทราภรณ์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นเพลงไทยสากลที่มีเอกลักษณ์และทรงคุณค่า ความโดดเด่นของเพลงสุนทราภรณ์อยู่ที่เนื้อร้องที่ใช้ภาษาที่ไพเราะและลึกซึ้ง ตลอดจนทำนองดนตรีที่ผสมผสานของดนตรีไทยและดนตรีสากลอย่างลงตัว ซึ่งส่งผลให้เพลงสุนทราภรณ์กลายเป็นบทเพลงที่มีความเป็นอมตะ และยังคงได้รับความนิยมอยู่จนถึงปัจจุบัน ถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรอนุรักษ์ และได้รับการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่า

เอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือตัวบทเพลงมีลักษณะเป็นวรรณกรรม กล่าวคือเนื้อเพลงมีลักษณะของการสื่อถึงเรื่องราวและการเล่าเรื่องแบบละคร บทเพลงมีลักษณะของโครงเรื่อง (Plot) ตัวละคร (Character) การกระทำ (Action) และความขัดแย้ง (Conflict) บางเพลงยังมีลักษณะของบทสนทนา (Dialogue) โต้ตอบกันระหว่างผู้ร้องอีกด้วย เนื้อหาของเพลงสุนทราภรณ์ที่มีจำนวนกว่า ๒,๐๐๐ เพลงยังครอบคลุมเรื่องราวเกือบครบทุกด้าน นอกจากนี้หากศึกษาประวัติ เพลงสุนทราภรณ์จะพบว่าบทเพลงที่มีชื่อเสียงหลายเพลงได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรื่องราวในแต่ละช่วงชีวิตของครูเอื้อ สุนทรสนาน ผู้ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ นอกจากที่ไปที่มาสนใจแล้ว เพลงหลายเพลงยังผูกพันอยู่กับนักร้องหลายคนของวง เนื่องจากครูเอื้อมักจะแต่งเพลงเฉพาะเจาะจงเพื่อให้เหมาะกับเนื้อเสียงของนักร้องแต่ละท่าน ผู้วิจัยจึงมองว่าหากนำประวัติชีวิตของครูเอื้อ และประวัติวงดนตรีสุนทราภรณ์มาเป็นโครงเรื่องตั้งต้นเพื่อพัฒนาเป็นบทละครเพลง จะสามารถได้บทละครเพลงที่เน้นความหมายของเพลงสุนทราภรณ์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจนและลึกซึ้ง และ

ยังสามารถช่วยให้เกิดบทละครเพลงที่มีลักษณะความเป็นไทยซึ่งมักไม่ค่อยได้ถูกนำเสนอมากนักในละครเวทีไทย อีกทั้งยังเป็นการเชิดชูเกียรติครูเอื้อผู้ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกอีกด้วย

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาขั้นตอนและกลวิธีการเขียนบทละครเพลงสุนทราภรณ์จากประวัติของครูเอื้อ สุนทรสนานและวงดนตรีสุนทราภรณ์

๒. เพื่อสร้างสรรค์บทละครเพลงสุนทราภรณ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และคุณค่าของบทเพลงและวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้อย่างครบถ้วน

๓. สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาประวัติและเอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์เพื่อนำพัฒนาเป็นบทละครเพลงจะช่วยชี้ให้เห็นถึงกลวิธีการเขียนบทละครเพลงสุนทราภรณ์ที่มีความร่วมสมัยและแสดงถึงเอกลักษณ์ของบทเพลงสุนทราภรณ์ได้อย่างครบถ้วน

๔. กระบวนการวิจัย

ในกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างบทละครเพลงจากชีวประวัติผู้ประพันธ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับครูเอื้อ สุนทรสนาน ประวัติวงดนตรีและบทเพลงสุนทราภรณ์ ตลอดจนการวิเคราะห์เอกลักษณ์ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ของนักวิชาการเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาบทละคร โดยผู้วิจัยได้พัฒนาบทละครโดยแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนเรื่องและประเด็นที่ต้องการนำเสนอ การวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร และการเลือกใช้เพลง

๔.๑ การหาแก่นเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการนำเสนอ

ในการสร้างบทละคร แก่นเรื่อง ถือเป็นหัวใจที่จะช่วยให้ผู้เขียนบทรู้ว่าบทละครควรพัฒนาไปในทิศทางใด จากข้อมูลที่ได้ค้นคว้า ผู้วิจัยพบว่าการสร้างโครงเรื่องบทละครเพลงสุนทราภรณ์จากชีวประวัติครูเอื้อสามารถสร้างได้ในหลายลักษณะ เช่น การแบ่งยุคของช่วงชีวิตของครูเอื้อ การแบ่งยุคของเพลง หรือแม้แต่การเลือก

แค่เหตุการณ์สำคัญช่วงเวลาเดียวมาแล้ว การเลือกว่าละครจะถูกเล่าแบบไหนนั้น การหาแก่นเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการจะสื่อมาเป็นจุดเริ่มต้นจะช่วยเป็นกรอบทำให้ การสร้างโครงเรื่องทำได้ง่ายขึ้น

การนำเสนอชีวิตประวัติของผู้ประพันธ์ในบทละครไม่ใช่แค่เป็นเพียงการบอก ข้อมูล แต่จำเป็นต้องสื่อถึงแง่มุมในชีวิตของตัวละครเอก ซึ่งจะทำให้ละครเวทิน่าสนใจและให้แง่คิดกับคนดู บ่อยครั้งที่บทละครเพลงจะมีเพลงที่ใช้สื่อถึงแก่นของเรื่อง ผู้วิจัยจึงเริ่มมองหาเพลงที่สามารถสื่อเรื่องราวของชีวิตครูเอื้อได้ ซึ่งเพลงนั้นต้องมีคุณสมบัติคือ สะท้อนแง่มุมชีวิตหรือความคิดของครูเอื้อผู้เป็นตัวละครเอก และแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ จากการค้นคว้าผู้วิจัยได้พบเพลง **พระเจ้าทั้งห้า** ซึ่งเป็นเพลงสุดท้ายที่ครูเอื้อได้บันทึกเสียงร้องไว้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๒๓ เนื้อเพลงได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญ ๕ สิ่งในชีวิตของครูเอื้อไว้ดังนี้

ดวงใจดวงเดียวที่ฉันมีอยู่
ขอรุทศให้พี่เอ็นดูเอื้อรักบูชา
มีพระคุณท่วมฟ้า
เป็นพระเจ้าทั้งห้า
บ้านฉันมีค่าสุดคนราวีพัน

หนึ่งนั้นหรือ คือบิดาและมารดร
เสียดจากอุทรกลั่นป้อนลูกทุกวัน

สองชาติศาสนามหาทรงธรรม
พระเจ้าอยู่หัวมีขวัญ ราชนิกูมิพล

สามความรู้จากครูอาจารย์
ข้าขานขานาญเพราะท่าน
ช่วยกันหวานพีชผล

สี่ลูกรักเมียขวัญสำคัญกว่าตน

ทุกข์สุขขอมทน

เพื่อคนรักด้วยดวงใจ

พระที่ห้ามค้ำยิ่งกว่าทรัพย์สิน

ขอสุดรักไว้ออลิน เหนือศิลป์ใดใด

ขอฝากเพลงร้องให้เสียงนั้นก้องตลอดไป

อนุสรณ์ฝากไว้จากหัวใจสุนทรภรณ์

เพลงนี้แต่งทำนองโดยครูเอื้อ และครูเอื้อขอให้คุณสุรัฐ พุกกะเวส แต่งคำร้องให้ ซึ่งตอนนั้นครูเอื้อเริ่มรักษาอาการป่วยด้วยโรคมะเร็งแล้ว ในตอนแรกครูเอื้อขอให้แต่งเพลงชื่อว่า “เพลงสุดท้าย” ต่อมาคุณสุรัฐตั้งชื่อให้ใหม่ว่า เพลง “พระเจ้าทั้งห้า”

ในหนังสือ ๑๐๐ เพลงดี ๑๐๐ ปีเอื้อสุนทรภรณ์ (Ayutthaya , 2010, p.36) Ayutthaya ได้เขียนถึงเพลงนี้ไว้ว่า “เป็นเพลงที่มีความหมาย สามารถอธิบายความเป็นมา ความเป็นไปของครูเอื้อ สุนทรภรณ์ หรือนักร้องที่ใช้ชื่อว่าสุนทรภรณ์ และวงดนตรีสุนทรภรณ์ ได้ดีกว่าเพลงอื่น ๆ”

เพลงนี้นอกจากจะเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตครูเอื้อโดยตรงแล้ว ยังเป็นเพลงสุดท้ายที่ครูเอื้อได้บันทึกเสียงร้องไว้^๕ การนำเพลงนี้มาใช้ในละครเรื่องนี้ จึงน่าจะสื่อถึง “ความในใจ” ของตัวละครเอกได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงเลือกเพลง พระเจ้าทั้งห้า มาเป็นจุดเริ่มต้นในการเลือกเหตุการณ์ ตัวละคร และบทเพลง สุนทรภรณ์ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาบทละคร

^๕ หลายคนเข้าใจว่าเพลง พระเจ้าทั้งห้า คือเพลงสุดท้ายที่ครูเอื้อแต่ง แต่คุณอดิพร เสนาวงศ์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่าเพลงสุดท้ายที่แต่งค้างไว้คือเพลง “ดอกบัว” เป็นพระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯแต่แต่งทำนองไว้ได้เพียง ๒-๓ บรรทัดยังไม่จบ (Suntaraporn Khrueng Satawat, 1989, p.158)

ตัวอย่าง การเลือกเพลงสุนทราภรณ์ที่มีความหมายบ่งบอกถึง “พระเจ้าทั้งห้า”

หนึ่งนั้น หรือคือ บิดาและ มารดร	สองชาติศาสนา มหาทรงธรรม	สามความรู้ จากครูอาจารย์	สี่รักภักดีเมียขวัญ สำคัญกว่าตน	พระเจ้า ขอสุดรัก ไว้อโศก
	๑. ราชาเป็นสง่า แห่งแคว้น ๒. ยามเย็น ๓. แสงเทียน ๔. เพลงหมามงคล ๕. พรานทะเล	(เพลงในยุค สังคีตสัมพันธ์)	๖. บ้านเรือน เคียงกัน ๗. ยอดดวงใจ ๘. ศึกในอก	๙. พระเจ้า ทั้งห้า

๔.๒ การวางโครงเรื่อง

ในขั้นตอนการวางโครงเรื่อง ผู้วิจัยเริ่มจากการค้นคว้าข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพรวมของประวัติชีวิตครูเอื้อ สุนทรสนาน และวงดนตรีสุนทราภรณ์ จากนั้นจึงเริ่มวางโครงเรื่อง โดยแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๔.๒.๑ การวางโครงเรื่องตามลำดับเวลา

หนังสือ พระเจ้าทั้งห้า : ตำนานความเป็นมาของสุนทราภรณ์ (Samranphut, 2002, p.9-23) ได้มีการเขียนลำดับเวลา (Timeline) ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ไว้อย่างละเอียด โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับครูเอื้อ และวงดนตรีสุนทราภรณ์ อาทิ ครูเพลง นักร้อง นักดนตรี ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญในสังคมที่เกี่ยวข้องกับวงการเพลงของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๖ จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๔ จากข้อมูลที่ละเอียดมากนี้ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับ “พระเจ้าทั้งห้า” และเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อครูเอื้อ สุนทรสนาน และวงดนตรีสุนทราภรณ์ โดยตัดเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวงการดนตรีไทย และบุคคลอื่น ๆ ออกไป เพื่อนำเหตุการณ์เหล่านั้นมาเป็นตัวเลือกแรกในการวางเหตุการณ์ในโครงเรื่องของบทละคร

๔.๒.๒ การเลือกใช้เหตุการณ์ที่เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล

ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่น่าสนใจนอกเหนือจากข้อเท็จจริง คือการบันทึกเหตุการณ์ในแง่ประสบการณ์ส่วนบุคคล เพราะในการเขียนบทละคร ผู้เขียนจำเป็นต้องเห็นภาพเพื่อสามารถถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้อย่างสมจริงที่สุด บันทึกการบอกเล่าประสบการณ์ของบุคคลจริง หรือบุคคลใกล้ชิด จะทำให้คนเขียนบทเห็นถึงบรรยากาศของเหตุการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่บันทึก และเหตุการณ์ส่วนมากจะแฝงด้วยความประทับใจของผู้บันทึกที่ต้องการถ่ายทอดเรื่องนี้ ถือเป็นกรองเกรดความน่าสนใจมาแล้วในระดับหนึ่ง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มักถูกแทรกไว้ในบทสัมภาษณ์ต่าง ๆ ในหนังสือที่รวบรวมงานเขียนเกี่ยวกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ อาทิ

เหตุการณ์: ที่มาของชื่อวงสุนทราภรณ์

ในหนังสือ *เอื้อ สุนทรสนาน ๕ รอบ* (Sunthornsanan (ed.),1971) ได้บันทึกบทสัมภาษณ์ที่คุณจรรยา สินธุเศรษฐ์ สัมภาษณ์ครูเอื้อไว้ในนิตยสารรายสัปดาห์ ดาราสยาม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ไว้ว่า

“ต่อคำถามเรื่องส่วนตัวว่าทำไมจึงตั้งชื่อในนามแฝงว่า “สุนทราภรณ์”” พี่เอื้อขำเสีงมองดูหน้าคู่ชีวิตนิดหนึ่ง แล้วยิ้มด้วยรอยยิ้มที่เจือปนด้วยความรักก่อนตอบว่า “ผมนึกหาชื่อที่เหมาะสมเกี่ยวกับผม ครอบครัวของผม และเกี่ยวกับความอ่อนหวานละมุนละไม ที่สุดเลยเอาคำแรกของนามสกุลของผมมาบวกกับชื่อของคุณอาภรณ์ เมื่อสนธิกันเข้าก็กลายเป็น “สุนทราภรณ์” นี้แหละคือที่มา”

เหตุการณ์: บ้านเลขที่ ๑๐ ถนนราชดำเนิน

เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๙ ครูเอื้อย้ายมาอยู่บ้านเช่าหลังบ้านเลขที่ ๑๐ ถนนราชดำเนิน ซึ่งเป็นบ้านของพระยาสุนทรบุรี และครูเอื้อในวัย ๒๓ ปีก็ได้พบกับคู่ชีวิต คุณอาภรณ์ ภรรยา ลูกสาวเจ้าของบ้านหลังนั้น ในหนังสือ *อนุสรณ์สุนทราภรณ์ ๓๐ ปี* (1969, p. 22-25) ได้เขียนไว้ว่า

“..ฉันมองเธอ” คุณแม่ของเธอเคยพูดกับเขา

“ดูเธอแล้ว เห็นว่าเธอเป็นคนชื่อ ฉันคิดว่า ฉันคงจะมองคนไม่พลาด”

.....

...เขาเคยถูกผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเรียกเข้าไปพบ และถูกซักสอบถาม
“เธอทำงานอะไร ?” เขาถูกถามอย่างไม่คิดมาก่อน
“เป็นนักดนตรีอยู่กรมศิลปากรครับ” เขาตอบ และยิ้มคำว่า นักดนตรีไว้
แล้วเขา ด้วยรู้สึกกระดากอายและเขินบ้างเล็กน้อย
“ไหน?” ญาติผู้ใหญ่ตะแคงหู ด้วยไม่เชื่อว่าจะได้ยินเช่นนั้น
“เป็นอธิบดีหรือ ?”
“เปล่าครับ” เขาริบแก้ไขและบัดนี้เลือดแห่งความเป็นศิลปินทำให้เขาหยิ่ง
และภาคภูมิใจ ที่เขาพูดตอบกลับไปในพื้นที่นั้น
“ผมเป็นนักดนตรีครับ” เขาย้ำคำว่า เป็นนักดนตรีอย่างภาคภูมิใจ
“อ้อ ตาย ...!” ญาติผู้ใหญ่อุทาน
“เป็นอธิบดี ฉันยังไม่ให้เลยคุณ...”

๔.๒.๓ การนำเสนอเอกลักษณ์และคุณค่าของเพลงสุนทราภรณ์ผ่าน โครงเรื่อง

วงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นวงดนตรีแบบป๊กแบนด์เอกชนที่ก่อตั้ง และดำเนินงานต่อเนื่องมายาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์วงดนตรีไทย เป็นเวลาถึง ๘๒ ปี ทำให้เพลงสุนทราภรณ์มีความหลากหลายตามแต่ละยุคสมัย การแบ่งยุคของเพลงสุนทราภรณ์จึงถือเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในสมัยต่าง ๆ ได้อีกด้วย

ดังนั้นในการวางโครงเรื่อง ผู้วิจัยจึงคำนึงถึงการวางโครงเรื่องที่ครอบคลุมและแสดงให้เห็นยุคสมัยของเพลงสุนทราภรณ์^๖ ได้แก่

๑. ก่อร่างสร้างวง (๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒-พ.ศ. ๒๔๘๓)
๒. เสริมส่งศิลปิน (เริ่มต้น พ.ศ. ๒๔๘๒)
๓. สังกัดศิลป์เรื่องรุ่ง (เริ่มต้น พ.ศ. ๒๔๙๓)

^๖ การแบ่งยุคเพลงของสุนทราภรณ์มีผู้แบ่งไว้หลายแบบ แต่ส่วนใหญ่ก็มีความใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยเลือกอ้างอิงจากการแบ่งยุคของวงดนตรีสุนทราภรณ์ จากสถิติบรรณานุกรมเสิร์ช ๘๐ ปี สุนทรีสุนทราภรณ์ (2019, p. 38-43) ซึ่งถือเป็นข้อมูลล่าสุดจากมูลนิธิสุนทราภรณ์ ฯ

๔. บรรเจิดฟุ้งงานละคร (ละครเวที พ.ศ. ๒๔๘๙-พ.ศ. ๒๔๙๕ และละครโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๒)

๕. ขยายขจรเพลงลีลาศ (เริ่มต้น พ.ศ. ๒๔๙๖)

๖. เพร็ดพิลาส บันดาว (๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒ - ปัจจุบัน)

๗. ขั้วดินฟ้าศิษย์สืบสาน (เริ่มต้น พ.ศ.๒๕๔๒)

๔.๓ ตัวละคร

ในกรณีของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ปัญหาที่พบในด้านตัวละคร คือ มีบุคคลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับวงดนตรีสุนทราภรณ์อยู่เป็นจำนวนมาก การเลือกตัวละครสำหรับบทละครจึงเป็นปัญหาหลักในการนำเสนอบทละครเวทีที่มีความยาวประมาณ ๓ ชั่วโมง นอกจากนี้ยังมีเรื่องของ การนำเสนอตัวละคร เนื่องจากเป็นการสร้างบทจากบุคคลจริง ผู้เขียนบทจำเป็นต้องค้นคว้าข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพในหัวชัดเจนจนสามารถสร้างบทสนทนาและการกระทำของตัวละครให้สมจริงตามบุคลิกของบุคคลนั้นได้

๔.๓.๑ การเลือกตัวละคร

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวละครจากการนำเพลง พระเจ้าทั้งห้า มาเป็นแกนหลักของเรื่องราว เมื่อพัฒนาโครงเรื่องแล้วจึงดูว่าจำเป็นต้องมีตัวละครใดก่อน อาทิ เมื่อผู้วิจัยเลือกเริ่มโครงเรื่องเมื่อครูเอื้ออายุได้ ๒๖ ปี ตัวละครทางด้านครอบครัวจึงถูกตัดออกไป แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกนำเสนอภาพบุคคลในครอบครัวครูเอื้อในเพลง พระเจ้าทั้งห้า ในตอนท้ายของบทแทนเพื่อให้ครบตามแกนของเรื่องที่ผู้วิจัยตั้งใจไว้ เป็นต้น

การเลือกตัวละครมีส่วนในการพัฒนาโครงเรื่องในส่วนของการนำเสนอเอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ กล่าวคือ มีการใส่หนังร้อง นักดนตรีของครูเพลงของวงดนตรีในฉากต่าง ๆ เช่น เรื่องราวของครูดำ พูลสุข สุริยพงษ์รังสี และเรื่องของคุณรวงทอง ทองลั่นทม นอกจากนี้เลือกเพลงเพื่อเป็นตัวแทนของหนังร้องแต่ละท่าน เพื่อให้ครอบคลุมหนังร้องที่มีชื่อเสียงของวงให้ได้มากที่สุด

ส่วนตัวละครหลักนั้น ผู้วิจัยหยิบยกตัวละครแก้ว (ครูแก้ว อัจฉริยะกุล) มาเป็นตัวละครคู่กับเอื้อ เพราะนอกจากทั้งคู่จะเป็นขุนพลของวงดนตรีสุนทราภรณ์แล้ว

ยังเป็นที่ทราบกันว่าทั้งคู่รู้จักกันอย่างมากในเรื่องการแต่งเพลงจนมีคำกล่าวว่าเป็นที่ทราบกันว่าทั้งคู่รู้จักกันอย่างมากในเรื่องการแต่งเพลงจนมีคำกล่าวว่าทำนองเอื้อ-เนื้อแก้ว ส่วนในฝั่งคุณอาภรณ์ ผู้วิจัยเลือกจะหยิบยกตัวละคร ช่อม (ครูช่อม ปัญจพรรค) ซึ่งเป็นทั้งญาติและภายหลังแต่งเนื้อเพลงให้วงดนตรีสุนทราภรณ์ มาเป็นตัวละครที่ประกอบคู่กับอาภรณ์ โดยใช้เกร็ดต่างๆที่ครูช่อมเล่าเกี่ยวกับครูเอื้อและคุณอาภรณ์เล่าไว้มาพัฒนาเป็นฉากต่างๆในบทละคร

๔.๓.๒ การนำเสนอตัวละคร

ในการเขียนตัวละครที่สร้างจากบุคคลจริง การนำเสนอตัวละครที่แสดงถึงบุคลิกและลักษณะนิสัยให้ใกล้เคียงกับบุคคลจริงเป็นสิ่งเรื่องสำคัญมาก เพราะส่วนหนึ่งยอมส่งผลถึงความน่าเชื่อถือของบท ผู้วิจัยใช้วิธีการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้นอย่างละเอียด โดยใช้ข้อมูลใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. วิเคราะห์จากงานเขียนและบทสัมภาษณ์ของบุคคลนั้น

ผู้เขียนใช้วิธีนี้กับตัวละครครูเอื้อ การค้นคว้างานเขียน งานสัมภาษณ์ที่มีบทสนทนาของครูเอื้อ และวีดิโอบันทึกภาพของครูเอื้อจะทำให้เห็นบุคลิก นิสัย และลักษณะการพูดของครูเอื้อ

ตัวอย่าง การสร้างตัวละคร เอื้อ จากการวิเคราะห์งานเขียนของครูเอื้อสุนทรสนาน

ความตั้งใจในการสร้างผลงานเพลงและเป็นนักดนตรีที่ดี เห็นได้ชัดในงานเขียนและคำพูดของครูเอื้อในหลายๆครั้ง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจากงานเขียนของครูเอื้อ สบายที่ปลายทาง ที่เขียนไว้เมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๒๐ (Samranphut, 2002, p.208) ดังนี้

“นักแต่งเพลง นักดนตรี หรือนักร้องที่ก้าวเข้ามาสู่โลกของเสียงเพลงและดนตรีนั้น ทุกท่านต่างก็มุ่งมั่นมุ่งหมายที่จะประสบพบความสำเร็จในบั้นปลายอะไรที่เรียกว่า “ความสำเร็จ”

ชื่อเสียง หรือเงินทองสองอย่างนี้ ผมยังไม่ถือว่าเป็นจุดสุดยอดของความสำเร็จ

บางครั้งจุดที่เราได้รับทั้งเงินทองและชื่อเสียงนั้น มันง่ายเสียยิ่งกว่าปอกกล้วยเมื่อดวงช่วยหรือเจอลูกพลุคเข้าเต็มเปา

ความสำเร็จที่ยินยงนั้น ผมคิดว่า ควรเป็นคุณค่าของงานที่เราได้บรรจงตั้งใจสร้างสรรค์มันขึ้นมามากกว่า ตลอดจนการปฏิบัติตน การวางตัวให้เหมาะสมกับวิชาชีพ”

๒. วิเคราะห์จากข้อมูลของบุคคลอื่นที่กล่าวถึงบุคคลนั้น

ทั้งนี้เพื่อให้เห็นนิสัยใจคอของตัวละครหรือบุคคลนั้นจากมุมมองของบุคคลรอบข้าง เพื่อให้ตัวละครมีลักษณะรอบด้านมากขึ้น

ตัวอย่าง การสร้างตัวละคร เอื้อ จากการวิเคราะห์จากมุมมองของบุคคลอื่น

ความตั้งใจในการสร้างนักร้อง ใหญ่ นภายน เขียนไว้ใน “คุณครูเอื้อ สุนทรสนาน ที่ข้าพเจ้ารู้จัก” (Changoen (ed.), 1994) ว่า

“สมัยก่อนนั้นนักร้องแต่ละคนกว่าจะได้ร้องเพลงเข้าร่วมวงดนตรีกับท่าน น้ำตาแทบเป็นสายเลือด จะต้องถูกด่า ถูกว่า ถูกเคียวเขี่ยทุกเช้าเย็น จนกว่าจะได้รับความไว้วางใจ ถึงจะมีโอกาสเข้าไปร่วมร้องเพลงในวง บางคนใช้เวลาฝึกตั้งแต่ ๓ เดือน ๖ เดือน หรืออาจจะเป็น ๑ ปี แต่ผลที่ได้รับสิครับ มันคุ้มค่า คือได้ไปถึง “ดวงดาว” เป็น “ดาวเสียง” อย่างแท้จริง และไม่มีวันดับ ดังมีตัวอย่างให้เห็นจนถึงปัจจุบันนี้”

ข้อน่าสังเกตของข้อมูลในส่วนนี้คือ ข้อมูลส่วนใหญ่มักจะเป็นการพูดถึงเฉพาะในด้านดี ผู้เขียนบทจึงควรพึงระวังว่าจะทำให้ตัวละครมีลักษณะแบน (Flat character) หรือเห็นนิสัยเพียงด้านเดียวของตัวละครได้

๓. สัมภาษณ์บุคคลที่ใกล้ชิด

ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัวของครูเอื้อ เพื่อให้เห็นภาพครูเอื้อได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยพบว่าการสัมภาษณ์ช่วยให้เห็นแง่มุมส่วนบุคคล ที่นอกเหนือไปจากข้อมูลจากในหนังสือที่มีลักษณะเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการพูดจา ซึ่งส่งผลโดยตรงกับการพัฒนาบทละคร รวมถึงเรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ที่ไม่บันทึกไว้ ผู้วิจัยพบว่าการสัมภาษณ์บุคคลจริง หรือบุคคลใกล้ชิดจำเป็นมากในการสร้างตัวละครให้สมจริง

๔.๔ การเลือกเพลง

เนื่องจากเพลงสุนทราภรณ์มีจำนวนทั้งหมดกว่า ๒,๐๐๐ เพลง การเลือกเพลงมาใช้ในบทละครเพลงจึงต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อให้ตอบจุดประสงค์ของงานวิจัยได้ ผู้วิจัยใช้วิธีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เลือกเพลงที่สร้างขึ้นจากชีวิตจริงของครูเอื้อ สุนทรสนาน ซึ่งประวัติของเพลงจะสะท้อนประวัติของผู้ประพันธ์โดยตรง อาทิ

เพลงบ้านเรือนเคียงกัน เพลงที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ครูเอื้อตกหลุมรักลูกสาวคนหนึ่งที่อยู่บ้านติดกันกับบ้านที่ครูเอื้อเช่าอยู่กับเพื่อน

เพลงยอดดวงใจ เพลงที่ครูเอื้อแต่งให้คุณอาภรณ์ เป็นเพลงที่คุณอาภรณ์เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่าชอบเพลงนี้ที่สุด

เพลงศึกในอก เพลงที่ครูเอื้อแต่งทำนอง และให้คุณสุรัฐ พุกกะเวสแต่งเนื้อเพลงให้เพื่อระบายความในใจออกมา เมื่อครั้งคุณอาภรณ์ วรรณสุดเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเพื่อนชายหลายคนมาติดพัน ทั้งนักเรียนนอก นายทหารหนุ่ม จนทำให้ครูเอื้อเกิดความไม่สบายใจ

ขั้นตอนที่ ๒ เลือกเพลงที่มีความสำคัญต่อชีวิตของครูเอื้อ สุนทรสนาน (สอดคล้องกับเนื้อหาของเพลง “พระเจ้าทั้งห้า” ที่เลือกมาเป็นแกนหลักของบท) อาทิ

เพลงพรานทะเล เป็นเพลงสุดท้ายที่ครูเอื้อร้องถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ ๓ เลือกเพลงที่มีความสำคัญต่อวงดนตรีสุนทราภรณ์ อาทิ

เพลงราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น เพลงนี้ครูเอื้อ สุนทรสนานและครูแก้ว อัจฉริยะกุลร่วมกันประพันธ์เพื่อถวายการต้อนรับ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยยกวงดนตรีสุนทราภรณ์ไปบรรเลงถวายที่สนามบินดอนเมือง

ขั้นตอนที่ ๔ เลือกเพลงเพื่อสื่อเอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ (ยุคสมัย และประเภทของเพลง) อาทิ

เพลงกระแต เพลงสังคีตสัมพันธ์เพลงแรกซึ่งแสดงถึงความเก่งกาจของผู้ประพันธ์ทำนองที่ผสมผสานดนตรีไทยและดนตรีสากลได้อย่างลงตัวและเนื้อร้องที่สามารถใส่คำว่า *กระแต* ที่มาจากเพลงไทยเดิม *กระแตเล็ก* ลงไปในเนื้อเพลงใหม่ได้

ทั้งนี้เพลงบางเพลงอาจสามารถครอบคลุมได้หลายส่วน เช่น **เพลงยอดดวงใจ เพลงบ้านเรือนเคียงกัน** ที่เป็นทั้งเพลงที่ถูกสร้างขึ้นจากชีวิตจริง และมีความหมายถึงหนึ่งใน “พระเจ้าทั้งห้า” รวมถึงเป็นฝีมือการแต่งเนื้อร้องของครูแก้ว อัจฉริยะกุล ที่เป็นครูเพลงคู่ใจ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของวงดนตรีสุนทราภรณ์

๕. บทละคร

ในขั้นตอนการเขียนบท ผู้วิจัยพบว่าการสร้างบทละครเพลงเพื่อนำเสนอชีวิตประวัติและเอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์ต้องคำนึงองค์ประกอบทุกส่วนไปพร้อมกัน กล่าวคือ การวางโครงเรื่องจำเป็นต้องคำนึงถึงตัวละครในเรื่อง โดยเฉพาะในกรณีของบทละครเพลงสุนทราภรณ์ที่ครูเพลง นักดนตรี และนักร้อง ถือเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของวงดนตรี การวางโครงเรื่องจึงต้องสัมพันธ์กับเรื่องราวบุคคลเหล่านั้น ในเรื่องบทเพลงที่นำมาใช้ ต้องคำนึงถึงเนื้อหา ความสัมพันธ์ของเพลงกับตัวละคร ลักษณะและแนวคิดที่ต้องประสานไปกับจังหวะของเรื่องราวในบทด้วย

การแบ่งองก์

ละครเพลงเรื่องนี้แบ่งเป็น ๒ องก์ ประกอบไปด้วย ๒๗ ฉาก โดยในองก์แรก ผู้วิจัยใช้เส้นเรื่องด้านความรักเป็นโครงเรื่องหลัก เริ่มจากปี.ศ. ๒๔๗๙ สมัยครูเอื้อเป็นหัวหน้าวงไทยฟิล์ม และได้มาเช่าบ้านติดกับคุณอาราภรณ์ไปจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่ทั้งคู่ได้แต่งงานกัน

ส่วนการทำงานของครูเอื้อเล่าไปตามลำดับเวลาตีคู่สลับไปกับเส้นเรื่องของความรัก ซึ่งผู้วิจัยเลือกจะจบองก์ ๑ ด้วยเพลง *ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น* ในฉากที่

ครูเอื้อนำวงดนตรีไปบรรเลงเพลงรับเสด็จนิวัตพระนครที่สนามบินดอนเมือง ซึ่งจะทำให้
ในองก์ที่ ๑ มีการแนะนำ “พระเจ้าทั้งห้า” ที่อยู่ในเพลงที่เป็นแกนหลักได้ครบ และ
นำไปสู่การเล่าเรื่องอุปสรรคในฐานะศิลปินในองก์ที่ ๒

ความ “อาภัพของศิลปิน” ที่ครูเอื้อมักกล่าวถึงจะถูกเน้นย้ำเป็นความขัดแย้ง
(Conflict) ในองก์ที่ ๒ ในองก์นี้ผู้วิจัยเลือกใช้ตัวละคร (บุคคล) ที่เชื่อมโยง
กับผู้ชมในปัจจุบันได้แก่ ครูดำ (พุลสุข สุริยพงษ์รังษี) หลานชายและหัวหน้าวงดนตรี
สุนทราภรณ์คนที่ ๓ มาทำหน้าที่ในการดำเนินเรื่อง เพื่อให้สะท้อนถึงมุมมองของ
ครอบครัวที่มีต่อการทำงานของครูเอื้อ ผู้วิจัยนำเรื่องราวชีวิตของครูดำที่ต้องการเรียน
ดนตรี แต่ในตอนแรกครูเอื้อไม่อนุญาตเพราะเป็นห่วงว่าหลานชายจะมีชีวิตที่ลำบาก
ในฐานะนักดนตรีในสมัยนั้น สุดท้ายด้วยความมุ่งมั่นของครูดำ ครูเอื้อก็ยอมสอนวิชา
ดนตรีให้ ผู้วิจัยตั้งใจเขียนให้ครูดำตัวจริงมาติดกลองต่อจากนักแสดงในเรื่อง โดยเลือก
ใช้เพลง *ไม่ยอมจากเธอ* ซึ่งต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการติดกลองเพื่อเชื่อมโยงกับผู้ชม
ในยุคปัจจุบันและสื่อว่าครูดำได้อยู่กับวงสุนทราภรณ์ตั้งแต่นั้นเรื่อยมา และ
คอยดูแลวงดนตรีหลังจากที่ครูเอื้อเสียชีวิตไปแล้ว บุคคลจริงในยุคปัจจุบันที่ผู้วิจัย
ตั้งใจให้ปรากฏในละครอีกท่านคือ คุณรวงทอง ทองลั่นทม ศิลปินแห่งชาติและนักร้อง
สุนทราภรณ์ที่มีชื่อเสียง เพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวของละครกับผู้ชมในยุคปัจจุบัน
ผ่านเกร็ดเรื่องเล่าของบทเพลง *ขวัญใจเจ้าทวย* ซึ่งคุณรวงทองเมื่อได้เห็นเนื้อเพลง
ครั้งแรกไปขอครูเอื้อว่าจะไม่ร้องเพลงนี้ เพราะในสมัยนั้นไม่มีเพลงที่เกี่ยวกับควายเลย
แต่เพลงนี้กลับเป็นเพลงที่สร้างชื่อเสียงให้กับเธอเป็นอย่างมากในภายหลังจน
คุณรวงทองถึงกับกล่าวในงานงานคอนเสิร์ต ๘๐ ปีสุนทรีย์สุนทราภรณ์ว่า “ถ้ารวงทอง
ไม่ร้อง ปานนี้...ตลอดชีวิตของรวงทองคงเสียใจไปตลอด”

การใช้บุคคลจริงที่เป็นที่รู้จักในฐานะของนักดนตรีและนักร้องมาปรากฏใน
ละครถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวงดนตรีสุนทราภรณ์

การเปิดเรื่อง ในการเริ่มเล่นคอนเสิร์ตใหญ่ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ จะเริ่ม
จากการบรรเลงเพลงโตเติ้ล และเพลง *พระมหามงคล* ซึ่งเป็นเพลงที่ได้รับพระราชทาน
จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๒
ในโอกาสการก่อตั้งวงครบ ๒๐ ปี ครูเอื้อได้อัญเชิญเพลง “พระมหามงคล” มาบรรเลง

นำประจําวงสุนทราภรณ์มาจนทุกวันนี้และกลายมาเป็นเพลงประจําวง ผู้วิจัยจึงเริ่มเปิด
ละครเพลงเรื่องนี้ด้วยเพลงนี้ และต่อด้วยเพลง *เชิญ* ซึ่งแต่งทำนองโดยครูเอื้อ และ
เนื้อร้องโดยครูแก้ว (แก้ว อัจฉริยะกุล) สำหรับใช้ในการเปิดงานต่าง ๆ เพื่อบอกว่า
วงสุนทราภรณ์กำลังขึ้นเล่น เพลงนี้มีเนื้อร้องขึ้นต้นว่า

*เชิญ เชิญ เพลิดเพลินกับสุนทราภรณ์
จะพาให้เพลินถึงยามนอน เหนื่อยอ่อนก็ผ่อนสุขศรี*

การเปิดเรื่อง คือการนำเข้าสู่เรื่องราว การแนะนำเรื่องและตัวละคร
เพลงนี้จึงเหมาะทั้งเนื้อหาและทำนอง เป็นการนำเข้าสู่เรื่องราวของครูเอื้อ สุนทรสนาน
และวงดนตรีสุนทราภรณ์ การมีเพลงประจําวงเป็นเอกลักษณ์ของวงดนตรีสุนทราภรณ์
ที่ไม่มีวงไหนเหมือน^๑

เมื่อเข้าสู่การเล่าชีวประวัติของครูเอื้อ สุนทรสนาน ในฐานะบทละครเพลง
ผู้วิจัยจึงเลือกจะใช้เพลง *ในฝัน* เป็นฉากเปิดตัวละครเอก โดยได้แรงบันดาลใจจาก
ข้อมูลใน *หนังสืออนุสรณ์ในการเสด็จพระราชทานเพลิงศพ นายเอื้อ สุนทรสนาน* (1982,
p.2) ที่ว่า

“ใครที่อายุปัจจุบันอยู่ระหว่าง ๖๕-๗๐ ปี คงจะจำบรรยากาศและเสียง
ร้องเพลงที่ว่านี้ได้ดี เป็นเสียงที่ผิดแผกไปกว่าเพลงทั้งหลายในยุคนั้น และใครจะคิดว่า
เสียงในการร้องเพลงเช่นนั้น ยังเป็นเสียงที่มีผู้นิยมฟังเรื่อยมาแม้จนผู้ร้องสิ้นชีวิต
ไปแล้ว ก็ยังคงมีฟังกันอยู่ในปัจจุบัน”

ฉากเปิดที่ห้องอัดเสียง เห็นตัวละคร *เอื้อ* ในวัย ๒๖ ปีกำลังร้องเพลง *ในฝัน*
ซึ่งเป็นเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง *ผลเกล้า* ของบริษัทไทยฟิล์ม ซึ่งนักแสดงในเรื่อง
ร้องเพลงไม่ได้ ครูเอื้อในฐานะหัวหน้าวงดนตรีของบริษัทไทยฟิล์มจึงร้องแทน “เป็น
เสียงทุ้ม นุ่มนวล ที่สะกดให้ทุกคนเงียบกริบ” (1982, p.2) จนผู้ที่มาชมภาพยนตร์ที่

^๑ เพลงเชิญนี้แต่งเพื่อใช้เริ่มรายการออกโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม โดยคุณขวสี
ช่วงวิทย์ เป็นผู้ขับร้อง จนย้ายสถานีช่อง ๔ ไปแห่งใหม่ก็ไม่ได้บรรเลงอีกเลย จนปีพ.ศ. ๒๕๒๕ พูลสุข
สุริยพงษ์รังสี (หัวหน้าวงคนที่ ๓) จึงได้รื้อฟื้นนำมาบรรเลงใหม่ ผู้วิจัยจึงเลือกจะนำเพลงนี้มาใส่ใน
บทละครตอนเปิดเรื่องเพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนดูเข้าสู่ละครเพลงสุนทราภรณ์ต่อไป

ศาลาเฉลิมกรุงในวันนั้นต่างพากันถามหาว่าเจ้าของเสียงนั้นคือใคร

จากนั้นเสียงไวโอลินในเพลงจะเชื่อมเข้าสู่ฉากที่ ๒ คือหลังบ้านเลขที่ ๑๐ ถนนราชดำเนิน ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ (ปีเดียวกันกับฉากแรก) เอื้อ กับ แก้ว เด็กกลับมาที่บ้านเขาพูดกันถึงเรื่องที่เสียงร้องเพลง ในฝัน นี่เป็นที่ชื่นชอบของคนที่มาชมภาพยนตร์ และเมื่อถึงบ้านก็เจอกับสังข์ อัสตต์ว่าสเพื่อนรักครูเอื้อที่มาเขาบ้านอยู่ด้วยกัน สังข์เอ่ยปากแซวเอื้อถึงเหตุผลที่รีบกลับบ้าน แก้วที่ไม่รู้เรื่องจึงถาม สังข์จึงเล่าให้ฟัง เรื่องลูกสาวพระยาสุนทรบุรีที่อยู่บ้านติดกันว่าเอื้อแอบมองอยู่ทุกวัน บทสนทนาจะนำเข้าสู่เพลง *บ้านเรือนเคียงกัน* ซึ่งเป็นเพลงที่แต่งโดยครูเอื้อและครูแก้ว โดยได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องจริงที่ครูเอื้อไปเข้าบ้านติดกับคุณอาภรณ์ ภรรยาในอนาคต

การสร้างปมปัญหา

ปัญหาประการหนึ่งที่ผู้วิจัยพบระหว่างการพัฒนาบทคือการสร้างปมปัญหาของเรื่อง และความขัดแย้ง (Conflict) ในเรื่อง เมื่อบทละครนำมาจากเรื่องจริง การสร้างตัวละครปรปักษ์ (Antagonist) ที่จะมาสร้างอุปสรรคให้ตัวละครเอก ต้องทำอย่างระมัดระวัง โดยเฉพาะในชีวประวัติของครูเอื้อ ที่แม้จะมีการพูดถึงปัญหาทางด้านการทำงาน แต่ไม่ได้มีการระบุอย่างชัดเจนว่าปัญหาเหล่านั้นเกิดจาก "ใคร" และถึงแม้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก แต่ข้อมูลเหล่านั้นก็มักจะถูกห้ามโดยผู้เล่าเนื่องจากเป็นการพาดพิงถึงบุคคลอื่น

วิธีที่ผู้วิจัยใช้ในการแก้ปัญหา คือการเน้นไปที่ความขัดแย้งนั้นมากกว่าเน้นที่ตัวบุคคล ในตอนที่ ๑ ผู้วิจัยใช้ความขัดแย้งเรื่องชีวิตรักเป็นความขัดแย้งหลักขององค์ ในตอนนั้นครูเอื้อเป็นเพียงนักดนตรี ในขณะที่คุณอาภรณ์เป็นถึงลูกสาวพระยา ครูเอื้อใช้เวลาในการมูมนะสร้างตน และพิสูจน์ตัวเองถึง ๑๐ ปีกว่าจะได้แต่งงานกัน ชีวิตรักของครูเอื้อนั้น เป็นที่มาของเพลงที่โด่งดังหลายเพลง เช่น *ศึกในอก* ที่ครูเอื้อแต่งเมื่อครั้งมีชายหนุ่มที่มีฐานะเหมาะสมมาตามจีบคุณอาภรณ์ ซึ่งแทนที่จะเน้นไปที่ตัวละครที่เป็นอุปสรรค ผู้วิจัยเลือกจะเน้นไปที่ความพยายามในการเอาชนะอุปสรรคของตัวละครเอื้อแทน วิธีนี้จะช่วยให้ไม่ต้องมีตัวละครที่มาปะทะ แต่ยังคงความน่าติดตามของเรื่องราวไว้ได้

เช่นเดียวกับอุปสรรคในการทำงานในองค์กรที่ ๒ ที่คุณอติพร สุนทรสนานเล่าว่าครูเอื้อมักจะพูดอยู่เสมอว่า“ศิลปินมีเสน่ห์ แต่อาชีพ” (1982, p. 86) และครูเอื้อรับราชการในตำแหน่งเดียว คือ หัวหน้าแผนกบันเทิง กองการต่างประเทศ ตลอดชีวิตการทำงานจนเกษียณ เมื่อผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวถึงตัวละครที่จะสื่อถึง “ความอาชีพ” ที่ครูเอื้อพูดถึงได้ ผู้วิจัยจึงเลือกจะมุ่งเน้นไปที่ความรู้สึกของตัวละครครูเอื้อ โดยไม่เน้นที่เหตุการณ์ หรือบุคคลอื่น แสดงให้เห็นถึงความลำบากใจบางอย่างที่ครูเอื้อพูดคุยให้คนในครอบครัวฟังโดยไม่ได้เอ่ยถึงบุคคลใด วิธีนี้ทำให้บทยังคงมีความขัดแย้งให้ชวนติดตาม และสามารถเน้นให้เห็นถึงการกระทำและความรู้สึกของตัวละครเอกเป็นหลัก และสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกของครูเอื้อที่เป็นคนที่ทุ่มเทให้กับการทำงานอีกด้วย

การพัฒนาจากจากข้อมูลจริง

ในการค้นคว้าข้อมูลประวัติของบุคคล ข้อมูลที่ค้นคว้าได้ส่วนใหญ่บรรยายถึงลักษณะนิสัย น้อยมากที่จะเขียนถึงรายละเอียดคำพูดและการกระทำ คนเขียนบทจึงมีหน้าที่ตีความข้อมูลที่เป็นการบรรยายเหล่านั้นออกมาเป็นการกระทำและคำพูดของตัวละครในแต่ละฉากให้ได้ เช่น ใน *เอื้อ สุนทรสนาน ดุริยกรวีส์แผ่นดิน* (Ayutthaya, 2003, p.83) ช่อม ปัญจพรรค ญาติสนิทอีกคนของอาภรณ์ กรรณสูต เล่าว่า “คุณลุงสั่งห้ามไม่ให้เปิดหน้าต่างหลังบ้านเป็นเด็ดขาด เพราะไม่ชอบหน้าเจ้าหนุ่มหน้าคม ที่สี่ไว้ออนไลน์ล่าออยออดออเขาข้างบ้าน...”

ข้อมูลนี้ ถูกปรับมาเป็นฉาก ๓ ห้องรับแขกบ้านคุณหญิงสอึง เอื้อนั่งรออยู่ที่เก้าอี้ เอื้อมองไปรอบ ๆ เห็นกรอบรูปใส่รูปนักแสดงคณะละครคณะแม่เลือนวางอยู่ คุณหญิงสอึงเดินเข้ามา เอื้อยกมือไหว้ คุณหญิงรับไหว้พูดด้วยแบบไม่มองหน้า

คุณหญิง

เธอน่ะเธอที่เป็นนักร้องที่เข้าบ้านอยู่ตรงข้างหลังบ้าน

เอื้อ

ขอรับ

คุณหญิง

เห็นว่าอยู่กันหลายคน บ้านเล็กแค่นั้น บางวันเสียงดนตรีก็ดังมาที่บ้านนี้
ยิ่งเสียงไว้ออนไลน์ ดูจะสีไกลั้วขั้นเหลือเกิน ชั้นเพ็งสั่งให้ปิดหน้าต่างตรง

ห้องด้านหลัง เสียงจะได้ไม่รบกวนคนในบ้าน

การปิดเรื่อง

บทละครจบด้วยฉากสุดท้ายที่พุดถึงอาการป่วยของครูเอื้อ เพื่อนำเข้าสู่เพลงพระเจ้าทั้งห้า โดยบทละครตั้งใจให้ตัวละครเอื้อที่นอนป่วยร้องเพลงนี้ในเที่ยวแรกโดยไม่มีดนตรี และมีตัวละครในฉากต่าง ๆ และภาพบุคคลจริงขึ้นที่จอด้านหลังเปรียบเสมือนเป็นห่วงความคิดของครูเอื้อเมื่อพุดถึงพระเจ้าแต่ละองค์ในเพลง จากนั้นดนตรีจะขึ้น แล้วเป็นภาพโฮโลแกรม (Hologram) ครูเอื้อพร้อมเสียงครูเอื้อที่ได้ร้องบันทึกเสียงเพลงนี้ไว้ เพื่อเป็นฉากจบของละครเพลงเรื่องนี้ พร้อมกับคำพุดที่เป็นเสียงทั้งท้ายของครูเอื้อในเพลง *พระเจ้าทั้งห้า* ที่ว่า

*“ขอฝากเพลงร้องให้เสียงนั้นก้องตลอดไป
อนุสรณ์ฝากไว้จากหัวใจสุนทรภรณ์”*

การใช้เพลงในบทละคร

บทละครใช้เพลงสุนทรภรณ์ทั้งสิ้น ๔๒ เพลง การเลือกเพลงเพื่อใช้ในแต่ละฉากในชั้นแรกผู้วิจัยเลือกเพลงที่ถูกสร้างจากชีวประวัติผู้ประพันธ์โดยตรง เช่น *บ้านเรือนเคียงกัน คึกในอก* และ *ยอดดวงใจ* มาใส่ในฉากที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับที่มาของเพลงนั้น แล้วจึงเลือกเพลงให้ครอบคลุมประเภทของเพลงสุนทรภรณ์ให้ได้มากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพยายามเลือกเพลงของนักร้องแต่ละคนที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละฉาก เพื่อเป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ของวงดนตรีสุนทรภรณ์ที่นักร้องจะมีเพลงเฉพาะเป็นของตัวเอง

สิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญในการเลือกเพลงอีกอย่าง คือการให้ความสำคัญของเนื้อร้อง เนื้อร้องของเพลงสุนทรภรณ์มีภาษาที่สวยงาม และมีความหมายอันลึกซึ้ง บ่อยครั้งที่ผู้วิจัยเห็นการนำเพลงสุนทรภรณ์มาใช้ในละครในลักษณะการลากเข้าความเน้นท่อนที่เป็นที่รู้จักที่เข้ากับเรื่องราว โดยไม่สนใจกับเนื้อเพลงส่วนที่เหลือในละครเพลง เนื้อเพลงถูกใช้แทนที่บทสนทนาของตัวละคร ทำให้หากมีการตีความเนื้อเพลงที่ผิด หรือมีบางส่วนของเพลงที่ไม่เข้ากับเรื่องราว จะทำให้บทละครในส่วนนั้นไม่มีเหตุผลในทันที ผู้วิจัยต้องการให้เพลงสุนทรภรณ์เป็นส่วนสำคัญหลักในการเล่าเรื่องราวในฉาก บทสนทนาเป็นเพียงตัวเชื่อมเรื่องราว ซึ่งผู้วิจัยพบว่าสามารถทำได้

เนื่องจากเพลงสุนทราภรณ์มีลักษณะของความเป็นละคร (Dramatic) คือมีลักษณะของการเล่าเรื่องราวอยู่ในเนื้อเพลง การใช้เพลงแทนบทสนทนาจะทำให้ผู้ชมเห็นความหมายของเพลงต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

ลำดับของเพลงมีผลต่อการเลือกเพลงที่จะนำมาใช้เช่นกัน เนื่องจากในการเขียนบทละคร โครงเรื่องต้องมีลักษณะเข้มข้นขึ้น เพลงที่จะนำมาใช้ต้องมีเนื้อหาและจังหวะเข้ากับสถานการณ์ของเรื่องราวในตอนนั้น กล่าวคือ ถ้าในฉากนั้นต้องการความสนุก เพลงต้องมีจังหวะเร็ว ในทางตรงกันข้ามในฉากที่ต้องการสื่อถึงความรู้สึกในใจตัวละคร จะเหมาะกับเพลงที่มีจังหวะช้า

ยกตัวอย่างฉากในบทละครที่นำมาจากเรื่องจริง สมัยที่ครูเอื้อนั่งเรือไปหาคุณอาภรณ์ตอนที่เธอย้ายไปอยู่บ้านญาตินอกเมืองในช่วงสงคราม ในความเงียบระหว่างนั่งเรือพายมาตามคลอง ครูเอื้อจะร้องเพลงไปด้วย ในความเป็นจริงเพลงที่ครูเอื้อได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์นี้คือเพลง *กลิ่นราตรี* แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเพลงนี้เป็นเพลงช้า ซึ่งเพลงในบทต่อจากนี้ก็เป็นเพลงช้าอีก ผู้วิจัยจึงเลือกเพลง *ครวญรัก* ที่มีจังหวะที่เร็วกว่ามาใช้แทน ซึ่งเพลงนี้มีเนื้อเพลงที่เข้ากับฉาก นั่นคือ ช่อม (ญาติ) พาอาภรณ์มาที่หน้าเพื่อให้ดูว่าลูกสาวชาวบ้านแถวนี้ต่างมานั่งรอฟังเอื้อร้องเพลงที่คลองเวลานี้ทุกวัน

ยามตึกนิกเศร้ายิ่งให้เหงาใจ
เสียงเรไรร้องทรวงยังเตือนใจให้คิด
ไอ้ชีวิตเราช่างเหงา มัวเมาละเมอเฝ้าพ้อคิด
ถึงชีวิตครึ่งก่อนเก่าเมื่อเราแรกเริ่มรัก

ตัวอย่างบทในฉากที่ ๑๐

เอื้อ

ทำไมมายืนตรงนี้ล่ะ

ช่อม

ก็มารอฟังอากร้องเพลงแบบที่ชาวบ้านแถวนี้เขาบอกกันไงล่ะ
แล้วทำไมร้องเพลงนี้ เสียตายความรักเก่าก่อน ะไรกัน

- อาการณ์ดูมีสีหน้าไม่พอใจ

เอื้อ

แถวนั้นมันเจ็บ นึกอะไรไม่ออกก็ร้องเพลงให้หายเจ็บเท่าตัวเอง นึกเพลงไหนได้ก็
ร้อง

อาการณ์

นึกว่าร้องเกี่ยวสาว ๆ แถวนี้

เอื้อ

ใคร ?

อาการณ์

เยอะแยะไป อยู่ในเมืองก็มีผู้หญิงรอฟังคุณอาร์้องเพลงเต็มโน้ตคลับ มานอกเมือง
ก็ยังมีคนมานั่งรอฟังทุกคืน

- ช่อ่มมองหน้าเอื้อ ทำหน้าไม่รู้ไม้อี้อแล้วค่อย ๆ เดินหลบออกไป แต่แอบดูอยู่ห่าง ๆ

เอื้อ

แล้วคนบ้านนี้รอฟังกับเขาด้วยหรือเปล่าล่ะ

- อาการณ์ไม่ตอบ

เอื้อ

อุ่มแต่งเพลงให้อา หนูจะลองฟังหน่อยไหม

เพลงนี้ร้องให้หนูฟังคนเดียว

(เข้าเพลง “รักเอาบุญ”)

เคยขีดขึ้นนางแม่เอ๋ยไม่จางรักเลย

เคยขีดขึ้นเขยไม่เคยจิตใจ ฮี ฮี

รักน้องมันคงลุ่มหลงไม่มีหนาย

ไม่คิดกลับกลายเป็นขอดบุดา

การนำเสนอเอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ในบทละคร

หนึ่งในวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้คือ การสร้างบทละครเพลงที่แสดงถึง
เอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์ ในงานวิจัยของ Bamrungnakhon (2000) พุดถึงคุณลักษณะ
ความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ว่า นอกจากจะเกิดจากความหลงใหลทางสุนทรียะ

ของตัวเพลงแล้ว ส่วนที่สร้างความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์คือ นักร้อง นักดนตรี ผู้ประพันธ์เนื้อร้องและทำนอง และผู้เรียบเรียงเสียงประสานที่ทำงานร่วมกันได้อย่างยอดเยี่ยม ซึ่งสอดคล้องกับการประชุมสุนทราภรณ์วิชาการทั้งสองครั้ง ที่พูดถึงคุณค่าของเพลงสุนทราภรณ์ที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์ของวรรณศิลป์และคีตศิลป์ รวมถึงเอกลักษณ์ที่เกิดจากความเก่งของครูเพลงและนักดนตรี รวมถึงนักร้องของวง อย่างที่ทราบ ว่า เพลงสุนทราภรณ์ได้ถูกแต่งเพื่อเฉพาะเจาะจงสำหรับนักร้องบางท่าน และนักร้องเหล่านั้นก็ได้ตีความเพลงจนกลายเป็นเอกลักษณ์และภาพจำของนักร้องท่านนั้น ๆ เจตนา นาควิชระ (Suntaraporn Wichakan, 1989) พูดถึงการ “ผูกเพลง” บางเพลงไว้กับนักร้องบางคน ว่าเป็นปัญหาแก้ตัววงสุนทราภรณ์เองโดยที่ศิลปินรุ่นแรก ๆ คงไม่ได้นึกถึง ว่าได้สร้าง “ตราประทับประจำตัว” ลงไปในเพลงโดยไม่ตั้งใจ

ดังนั้นในบทละครเพลงสุนทราภรณ์การวิจัยชิ้นนี้ได้แสดงถึงเอกลักษณ์ของบทเพลงสุนทราภรณ์ผ่านองค์ประกอบดังนี้

๑. การนำเสนอฉากที่แสดงถึงความเก่งกาจของครูเอื้อ สุนทรสนานและครูเพลงท่านอื่น ๆ ในการแต่งเพลงร่วมกัน

๒. การใช้เพลงสุนทราภรณ์ที่ครอบคลุมทุกยุคสมัยของวงดนตรี และประเภทของเพลงสุนทราภรณ์

๓. การนำเสนอเพลงและเรื่องราวประวัติ้นักร้องของวงสุนทราภรณ์และเพลงที่มีชื่อเสียงจนเป็นที่จดจำ

๕.๑ ลำดับฉากและเพลงที่ใช้ในบทละคร

ฉาก	ที่มา	เพลง
เปิดเรื่อง		เพลงไตเติ้ล เพลง พระมหามงคฺล
		๑. เพลงเชิญ
องก์ที่ ๑		
ฉาก ๑	ห้องอัดเสียง นำมาจากเหตุการณ์จริงที่ครูเอื้อร้องเพลง ประกอบภาพยนตร์สมัยทำวงดนตรีไทยฟิล์ม จนทำให้เสียงของครูเอื้อเริ่มเป็นที่รู้จัก	๒. ในฝัน
ฉาก ๒	หลังบ้านเลขที่ ๑๐ ปี ๒๕๓๙ พัฒนาบทจากเหตุการณ์จริง ปู่เรื่องที่ครูเอื้อ ตกหลุมรักลูกสาวคหบดีที่อยู่บ้านติดกันกับ บ้านที่ครูเอื้อเช่าอยู่กับเพื่อน	๓. บ้านเรือนเคียงกัน
ฉาก ๓	ห้องรับแขกบ้านคุณหญิงสอิ่ง เล่าถึงเรื่องราวจุดเริ่มต้นความรักของครูเอื้อ กับคุณอาภรณ์ โดยพัฒนาบทจากเกร็ดเรื่อง เล่าชีวิตรักของครูเอื้อ	๔. ศรัรัก (เชื่อมทั้ง ๒ ฉาก)
ฉาก ๔	โน้ตคลับ เชื่อมไปฉากสั้นๆ บอกที่มาของชื่อวงดนตรี “สุนทรภรณ์” เมื่อครูเอื้อต้องหาชื่อวงใหม่ เพื่อใช้สำหรับการนำวงดนตรีไปแสดง นอกเวลาราชการ	
ฉาก ๕	ห้องทำงานหลวงสุขุม พัฒนาบทจากข้อมูลเรื่อง เล่าเรื่องสมัยครูเอื้อ ตัดสินใจย้ายเข้าทำงานที่กรมโฆษณาการ	

ฉาก ๖	<p>กรมโฆษณาการ</p> <p>การคุยกันระหว่างครูเอื้อและคุณวิลาส อธิบัติ กรมโฆษณาการ ถึงความสำเร็จของวงโฆษณา การที่ครูเอื้อเป็นหัวหน้าวงในการแต่งเพลง ปลุกใจ</p>	๕. บ้านเกิดเมืองนอน
ฉาก ๗	<p>ห้องพักในโรงแรมรัตนโกสินทร์</p> <p>นำมาจากเรื่องเล่าของครูแก้ว เล่าเรื่องที่ครูเอื้อและครูแก้วได้รับการเรียกตัวให้เข้าไปพักที่โรงแรมรัตนโกสินทร์เพื่อแต่งเพลงให้รัฐบาล แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของครูเอื้อและครูแก้ว</p>	
	<p>ฉากสั้น ถนนราชดำเนิน</p> <p>ฉากสั้นแสดงให้เห็นถึงภาพสังคมในยุคนั้นที่รณรงค์ให้สวมหมวกเมื่อออกจากบ้าน</p>	๖. สวมหมวก
ฉาก ๘	<p>บ้านคุณหญิงสอั้ง</p> <p>กลับมาเล่าเรื่องชีวิตรักของครูเอื้ออีกครั้ง เมื่อเอื้อมาที่บ้านของคุณหญิงสอั้งแล้วพบอาการกับช่อม (ในฉากนี้ผู้เขียนได้นำข้อมูลจริงมาสร้างเป็นบทสนทนาของตัวละคร เช่น การพูดถึงเรื่องที่อยู่ในสมัยสงคราม วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้รับความนิยมมาก)</p>	๗. ยากยิ่งสิ่งเดียว
ฉาก ๙	<p>บ้านเมืองตอนสงคราม</p> <p>เล่าถึงช่วงเวลาตามบทละครที่อยู่ในช่วงสงคราม เพื่อเป็นการปูสู่เหตุการณ์ในฉากถัดไป</p>	๘. รักชาติยิ่งชีพ ๙. ฉันไม่ชอบเดือนหงาย

ฉาก ๑๐	<p>ทำริมแม่น้ำ</p> <p>พัฒนาบทจากเกร็ดเรื่องเล่าจากชีวิตครูเอื้อ เมื่อครั้งคุณอาภรณ์ที่ย้ายไปอยู่ชานเมืองเพื่อหลบระเบิดช่วงสงคราม ครูเอื้อจะนั่งเรือไปหาคุณอาภรณ์ที่บ้าน และร้องเพลงไปด้วย จนทำให้ชาวบ้านออกมานั่งรอฟังเสียงทุกคืน</p>	<p>๑๐. ครวญรัก</p> <p>๑๑. รักเอาบุญ</p>
ฉาก ๑๑	<p>ท้องนา</p> <p>ฉากสั้นเพื่อเปลี่ยนอารมณ์ของบทละคร เพื่อเพิ่มความสนุกสนาน ก่อนจะเข้าเรื่องการทำงานของเอื้อ</p> <p>พัฒนาบทจากข้อมูลที่มาของเพลง <i>ข้างขึ้นเดือนหงาย</i> ที่ครูแก้ว อัจฉริยกุลได้รับแรงบันดาลใจจากตอนที่ไปหลบสงครามอยู่ที่ต่างจังหวัด</p>	<p>๑๒. <i>ข้างขึ้นเดือนหงาย</i></p>
ฉาก ๑๒	<p>ห้องซ้อมดนตรีกรมโฆษณาการ</p> <p>พัฒนาบทจากข้อมูลที่มาของเพลงพระราชนิพนธ์ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของครูเอื้อกับบทเพลงพระราชนิพนธ์เพื่อแสดงถึงพระเจ้าองค์ที่สองที่ครูเอื้อหมายถึงในเพลง <i>พระเจ้าทั้งห้า</i></p>	
ฉาก ๑๓	<p>บ้านคุณหญิงสอั้ง</p> <p>พัฒนาจากเกร็ดข้อมูลอุปสรรคในชีวิตรักของครูเอื้อกับคุณอาภรณ์เมื่อญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงไม่เห็นด้วยกับความรักของทั้งคู่ จึงเรียกครูเอื้อมาคุยที่บ้านเพื่อย้ำถึงความแตกต่างของทั้งคู่</p>	

ฉาก ๑๔	บ้านเช่า พัฒนาจากข้อมูลเรื่องเล่าประวัติครูเอื้อ เมื่อรู้สึกว่ นักดนตรีข้างมีชีวิตที่อากัฟ เป็นบสนทนาของครูเอื้อและเพื่อนนักดนตรี	๑๓. ปรัชญาข้าเมา
ฉาก ๑๕	บ้านเช่า พัฒนาบทจากเกร็ดข้อมูลที่มาของเพลง <i>ศึกในอก</i> เพลงที่ครูเอื้อขอให้สุรัฐ พุกกะเวส แต่งเนื้อร้องเพื่อบรรยายความในใจเมื่อครั้งคุณอาภรณ์เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมีเพื่อนชายมาชอบ	๑๔. ศึกในอก
ฉาก ๑๖	บ้านอาภรณ์ที่ต่างจังหวัด พัฒนาจากข้อมูลเกร็ดเรื่องเล่าประวัติชีวิตรักครูเอื้อและคุณอาภรณ์ เมื่อฝ่ายหญิงถูกส่งไปอยู่บ้านญาติที่ต่างจังหวัด ในฉากเอื้อได้ส่งจดหมายหาอาภรณ์บอกว่าได้แต่งเพลงไว้ให้และจะร้องให้ฟังเมื่ออาภรณ์กลับมา	บ้านอาภรณ์ที่ต่างจังหวัด
ฉาก ๑๗	บ้านอาภรณ์ เมื่อพี่ชายของคุณอาภรณ์กลับมาจากเมืองนอกและทราบเรื่องราวความรักของน้องสาวและนักดนตรีหนุ่ม ก็เรียกครูเอื้อมาพบ ฉากนี้พัฒนาบทจากที่มาของเพลง <i>ยอดดวงใจ</i> เพลงที่ครูเอื้อแต่งให้คุณอาภรณ์ และเป็นเพลงที่คุณอาภรณ์ให้สัมภาษณ์ไว้ว่าชอบเพลงนี้ที่สุด	๑๕. ยอดดวงใจ

ฉาก ๑๘	สนามบินดอนเมือง ฉากสุดท้ายก่อนจบองก์ที่ ๑ พัฒนาบทจากข้อมูลจริงเมื่อครั้งครูเอื้อนำ เพลง ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น ไปบรรเลง ครั้งแรกที่สนามบินเพื่อรอรับการเสด็จนิวัติ ประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓	๑๖. ราชาเป็นสง่า แห่งแคว้น
องก์ ๒		
	นำเข้าการแสดง	๑๗. แต่ที่รักใคร่
ฉาก ๑๙	ด้านหลังโรงละคร นำเสนอเพลงสุนทราภรณ์ในประเภทเพลง ละคร ดัดแปลงมาจากเรื่องเล่าของพนมเทียน เมื่อสมัย จุฬาทริคูณ ถูกสร้างเป็นละครเวทีใน ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ แล้วโดนพนักงานของโรงละคร เฉลิมไทยไล่ออกมา เพราะไม่รู้ว่พนมเทียน ที่ตอนนั้นยังเป็นเด็กนักเรียนคือเจ้าของบท ประพันธ์	๑๘. จุฬาทริคูณ ๑๙. จ้าวไม่มีศาล
ฉาก ๒๐	กรมประชาสัมพันธ์ (กรมโฆษณาการ) พัฒนาบทจากข้อมูลที่มาของเพลง <i>สังคีต</i> <i>สัมพันธ์</i> ซึ่งเป็นการนำดนตรีไทยมาเล่นกับ ดนตรีสากล ในสมัยที่พลโท ม.ล. ขาบ กุญชร ได้เข้ารับตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ (กรมโฆษณาการเดิม) โดยย้ายไปเล่าถึงสมัย ที่ครูเอื้อได้รับมอบหมายจากกรมพระยาตำราฯ ให้ไปจดโน้ตเพลงไทยเดิม ทำให้ครูเอื้อ เชี่ยวชาญทั้งดนตรีไทยเดิมและดนตรีสากล	๒๐. กระแต

<p>ฉาก ๒๑</p>	<p>เวทีลีลาศ</p> <p>ในฉากนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงบุคลิกและนิสัยใจคอของครูเอื้อในด้านการทำงานในฐานะหัวหน้าวงและการเป็นครูพัฒนาบทจากเรื่องเล่าของครูดำ พูลสุข สุริยพงษ์รังสี หลานชาย (หัวหน้าวงดนตรีสุนทราภรณ์คนที่ ๓) และคุณรวงทองทองสันหมที่เป็นที่รู้จักจากเพลง <i>ขวัญใจเจ้าทวย</i></p>	<p>๒๑. ฟลอร์เฟื่องฟ้า</p> <p>๒๒. ชะชะช่ากล่อมใจ</p> <p>๒๓. เริงลีลาศ</p> <p>๒๔. ขวัญใจเจ้าทวย</p>
<p>ฉาก ๒๒</p>	<p>บ้านเลขที่ ๒๐๒</p> <p>นำเสนอชีวิตประจำวันของครูเอื้อที่บ้าน (ซึ่งปัจจุบันคือโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี) ผ่านสายตาของหลานชาย (ครูดำ พูลสุข สุริยพงษ์รังสี) ที่ตั้งใจจะเรียนดนตรีเหมือนคุณตา โดยพัฒนาบทจากการสัมภาษณ์ครูดำเรื่องครูเอื้อ</p>	<p>๒๕. ไม่อยากจากเธอ</p>
<p>ฉาก ๒๓</p>	<p>ห้องทำงานกรมประชาสัมพันธ์</p> <p>พัฒนาบทจากคำพูดที่ครูเอื้อมักพูดเสมอว่า “ศิลปินมีเสน่ห์แต่อกัฬ” โดยถ่ายทอดความรู้สึกนี้ผ่านเพลง <i>จิ้งหะชีวิต</i></p>	<p>๒๖. จิ้งหะชีวิต</p>
<p>ฉาก ๒๔</p>	<p>บ้านเลขที่ ๒๐๒</p> <p>พัฒนาจากข้อมูลประวัติครูเอื้อ ในฉากเป็นการพูดคุยกันระหว่างเอื้อและอาภรณ์เรื่องการใกล้เกษียณงาน และการจัดตั้งโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี</p> <p>เพลง <i>ดาวประดับฟ้า</i> เป็นอีกหนึ่งเพลงที่ครูเอื้อได้บันทึกเสียงไว้ ใช้ในฉากนี้เพื่อสื่อถึงการให้กำลังใจของอาภรณ์ที่มีต่อเอื้อ เป็นเพลงคู่เพลงช้าเพลงเดียวที่ปรากฏในบทละคร ก่อนจบฉากเอื้อจะเริ่มไอซึ่งบ่งบอกถึงอาการป่วย</p>	<p>๒๗. ดาวประดับฟ้า</p>

<p>ฉาก ๒๕</p>	<p>เวทีลีลาศสวนลุมพินี พัฒนาจากข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพระราชนิพนธ์ <i>ความฝันอันสูงสุด</i> นอกจากเพื่อสื่อถึง พระเจ้า ทั้งห้า แล้ว เนื้อหาของเพลงยังเป็นเรื่อง ของการให้กำลังใจด้านการทำงาน ซึ่งเหมาะ กับเหตุการณ์ในบทละครที่ครูเอื้อต้องผ่าน อุปสรรคในการทำงาน</p>	<p>๒๘. ความฝันอัน สูงสุด</p>
<p>ฉาก ๒๖</p>	<p>โรงเรียนสุนทรภรณ์การดนตรี ภาพที่ครูเอื้อจัดตั้งโรงเรียนสุนทรภรณ์การ ดนตรีหลังเกษียณจากกรมประชาสัมพันธ์ เพลงที่ใช้บรรเลงในช่วงนี้จะเป็นการบรรเลง เดี่ยวเดี่ยวและใช้การบรรเลงแบบต่อเนื่องกัน ไปเพื่อให้เห็นความหลากหลายของประเภท เพลงที่วงสุนทรภรณ์ได้สร้างสรรค์ไว้ให้ได้ มากที่สุด ฉากนี้จบด้วยเพลง <i>พรานทะเล</i> ซึ่งเป็นเพลงที่ ครูเอื้อร้องถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดชฯที่พระตำหนักภูพาน ราชนิเวศน์ เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ในช่วง สุดท้ายของชีวิตครูเอื้อ</p>	<p>๒๙. รื่นเริงเถลิงศก ๓๐. เริงสงกรานต์ ๓๑. รำวงวันลอย กระทง ๓๒. รำวงชมสวรรค์ ๓๓. รำวงสาวบ้านแต่ ๓๔. รำวงเริงเพลง กลองยาว ๓๕. เริงตะลุง ๓๖. รักเถาะรักกันไว้ ๓๗. หนองคาย ๓๘. ขวัญใจจุฬา ๓๙. ธรรมศาสตร์ รักกัน ๔๐. ผู้ครองฟ้า ๔๑. พรานทะเล</p>

ฉาก ๒๗	<p>โรงพยาบาล</p> <p>ฉากสุดท้ายเมื่อเอื้อไปพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล และสุริสุนำเนื้อเพลง พระเจ้าทั้งห้า ที่ครูเอื้อขอให้แต่งมาให้ เป็นการสรุปเรื่องราวของชีวิตเอื้อผ่านเพลง พระเจ้าทั้งห้าโดยมีภาพประกอบเป็นบุคคลจริงตามเนื้อเพลง กล่าวถึง</p> <p>บทละครจะจบลงที่เพลงเที่ยวที่ 2 จะเป็นภาพโฮโลแกรม (Hologram) ของครูเอื้อพร้อมเสียงของครูเอื้อที่ได้บันทึกเสียงร้องเพลงนี้ไว้ ม่านปิดลงพร้อมเสียงครูเอื้อที่ร้องเพลงถึงท่อนสุดท้ายว่า</p> <p>“ขอฝากเพลงร้องให้เสียงนั้นก้องตลอดไป อนุสรณ์ฝากไว้จากหัวใจสุนทรภรณ์”</p>	๔๒. พระเจ้าทั้งห้า
--------	--	--------------------

๖. สรุป

ในการศึกษาทฤษฎีการสร้างบทละครเพลงสุนทรภรณ์จากประวัติชีวิตครูเอื้อสุนทรภรณ์ ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกัน ในการวางโครงเรื่องจำเป็นต้องคำนึงถึงตัวละคร และเพลงสุนทรภรณ์ที่จะปรากฏในบทละครด้วย บุคคลที่เกี่ยวข้องกับวง อาทิ ครูเพลง นักดนตรี และนักร้อง ถือเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของวงดนตรี การวางโครงเรื่องจึงต้องสัมพันธ์กับเรื่องราวบุคคลเหล่านั้น ส่วนเพลงสุนทรภรณ์ที่นำมาใช้ นอกจากต้องคำนึงถึงผู้ประพันธ์และนักร้องสุนทรภรณ์ที่ร้องเพลงนั้น ๆ แล้ว ต้องคำนึงถึงเนื้อหาและทำนองที่ต้องประสานไปกับจังหวะของเรื่องราวในบทละคร ตลอดจนครอบคลุมประเภทและยุคของเพลงสุนทรภรณ์ให้ได้มากที่สุด เอกลักษณ์ของเพลงสุนทรภรณ์ถูกนำเสนอผ่านความหลากหลายของรูปแบบเพลง ภาพสังคมที่สะท้อนผ่านเพลงสุนทรภรณ์ในแต่ละยุค และตัวละครที่เป็นครูเพลง และนักร้องของวงดนตรีสุนทรภรณ์ที่เป็นที่รู้จัก

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าในกระบวนการสร้างบทที่มาจากชีวประวัติของบุคคลจริง ขั้นตอนที่สำคัญคือการค้นคว้าข้อมูล และหาวิธีเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นเพื่อนำมาพัฒนาเป็นบทให้ได้ การเลือกเพลงที่เป็นแกนหลักของโครงเรื่องเป็นหนึ่งในทางเลือกที่ผู้เขียนบทสามารถนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์และจุดเริ่มในการคัดเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ได้

นอกจากนี้การสร้างตัวละครที่มาจากบุคคลจริง การค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้เขียนรู้ถึงบุคลิกและลักษณะนิสัยของบุคคลจริงสำคัญมาก การเขียนตัวละคร *เอื้อ* ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ผู้วิจัยใช้ทั้งการค้นคว้าข้อมูล การอ่านงานเขียนของครูเอื้อเพื่อตีความบุคลิกและลักษณะคำพูด รวมถึงสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิด ซึ่งจะได้เห็นแง่มุมในชีวิตส่วนตัวที่ไม่บันทึกไว้ตามแหล่งข้อมูลที่มีลักษณะทางการ

ในบทละครเพลง การใช้เพลงต้องคำนึงถึงเนื้อเพลงที่ต้องเข้ากับเรื่องราวในทุกรายละเอียดของคำ เพื่อให้เพลงที่มีอยู่แล้วสามารถมาใช้แทนที่บทสนทนาได้อย่างแนบเนียน และสามารถสื่อความหมายของเพลงได้ชัดเจน จังหวะของเพลงมีผลกับจังหวะของเรื่องราว แนวเพลงจึงควรต้องสอดคล้องไปกับจังหวะของเหตุการณ์ในเรื่อง ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษากลวิธีในการสร้างบทละครเพลงสุนทรภรณ์จากชีวประวัติครูเอื้อ สุนทรสนานในงานวิจัยชิ้นนี้ จะเป็นแนวทางให้ผู้สนใจเขียนบทละครเพลงสุนทรภรณ์ หรือบทละครเพลงจากชีวประวัติครูเพลงท่านอื่น ๆ สามารถเห็นถึงขั้นตอนการสร้างและพัฒนาบท ตลอดจนปัญหาที่อาจพบเพื่อนำไปพัฒนาเป็นองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์บทละครเพลงไทยได้ต่อไป

References

- Anuson Nai Kan Sadetphraratchadamnoen Phraratchathan Phloeng Sop Nai Eua Sunthornsanan to.cho.wo cho.cho* [Commemoration volume for the royally sponsored cremation of Eua Sunthornsanan at Wat Thepsirintrawat on 22 March 1982]. (1982). Bangkok: Po Samphan Phanit.
- Anuson Suntaraporn khrop rop 30 pi. [Memory of Suntaraporn, 30 years Anniversary]*. (1969). Bangkok: Surat Printing.
- Ayutthaya, S. (2003). *Eua Sunthornsanan Du ri yok wi si phaendin*. [Eua Sunthornsanan, the Composer of Four Reigns.]. Bangkok: Dokya Group.
- Ayutthaya, S. (2010). *100 Phleng Di 100 Pi Eua Sunthornsanan*. [100 Songs, 100 Years of Eua Sunthornsanan]. Bangkok: Dokya Group.
- Bamrungnakhon, P. (2000). *The immortality of Suntharaporn songs*.(MA dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.
- Changoen, A. (ed.). (1994). *84 Pi Khru Eua Sunthornsanan* [84 years of Khru Eua Sunthornsanan]. Bangkok: Department of National Culture Commission.
- Nak Watchara, C. (1997). *Phro Rak Chueng Samak Khao Ma Len*. [Because of Love, so I try (1st ed.)]. Bangkok:
- Samranphut, P. (2002). *Phrachao Thang Ha: Tamnan Khwam Pen Ma Khong Suntaraporn*. [Phrachao Thang Ha: The Legend of Suntharaporn]. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Suntaraporn Khrueng Satawat: raluek kan kotang wongdontri sun thra phon khrop rop 50 pi 20 phruetsachikayon* 2532. [Half a Century of Suntaraporn: Commemorating the 50th Anniversary of the Suntaraporn Band on 20 February 1989]. (1989). Bangkok: Subcommittee of organizing committee of the event on the occasion of

the 49th and 50th anniversary of the Suntaraporn Band.

Suntaraporn Wichakan: Botkhwam chak kan sammama Suntaraporn Wichakan nai wara khrop rop 50 pi Khana Dontri Suntaraporn [Suntaraporn Academic Conference: the proceeding of the Suntaraporn Conference on the Occasion of the 50th anniversary of Suntaraporn music band, at the National Library, Fine Arts Department 12-17 June 1989]. Bangkok: Sun kan phim Phon Chai.

Suntaraporn Wichakan 2nd Conference: Botkhwam chak kan sammama Suntaraporn Wichakan “Chak khlassik su khlassik : Senthang khong Suntaraporn [Suntaraporn 2nd Academic Conference proceeding “From Classic to Classic: the Path of Suntaraporn]. (2011). Bangkok: Silapakorn University.

Sunthornsanan, A. (ed.). (1971). *Eua Sunthornsanan 5 Rop*. [Eua Sunthornsanan 60th Anniversary]. Bangkok.

80 Years Sunsi Suntaraporn Concert Programme. (2019). Bangkok: Suntaraporn Foundation.